

Nail Satlıgan dosyasını sunuş

Selim Sonatlı

Gençliğin ve özellikle de aydın gençliğin öncülüğünde volkan gibi infilak ederek Anadolu tarih ve coğrafyasına daha şimdiden emsaline rastlanmadık bir görkem armağan eden Halk İsyanı, herkesin zihnine mıh gibi çakıldı bile. O kadar ki, bugün yeni bir Türkiye'nin filizlendiğine tanıklık edenler, ileride hafızalarının kendilerine oynayabileceği oyunlardan sakınmak üzere hakikatte ne olup bittiğini tarihin kütüğüne geçirmeye çoktan başladılar. İsyana başlayalı henüz üç ay bile olmadı; ama isyana ilişkin, tarihe not düşme iddiasındaki kitaplar ardı ardına sökün ediyor. Belli ki, büyük bir anaforun içine adım attığımız konusunda mutabakat mevcut.

Ne mutlu Nail'i tanıma ve sevme fırsatı bulmuş olanlara, zira tümü bu devasa halk silkelenişinin bir ucundan tutmak için alanlardaydı. Ve ne yazık onlara; zira Türkiye'nin çehresini değiştirebilme kudretine sahip olduğunu daha ilk günden ispatlamaya girişmiş bu devrimci isyan, onların nezdinde daima bir yokluğun, yani Nail'in isyanın hemen evvelinde aramızdan geçmiş olmasının hüznüyle mühürlenmiş biçimde hatırlanacak.

Ölümünün ardından Karaköy'de gerçekleştirilen anma, bu müstesna insana son bir saygı duruşu için bir araya gelmiş, çoğu Türkiye sosyalist hareketinin farklı öbeklerine mensup veya mensup olmuş yüzlerce kişilik bir

topluluğun yoğun bir duygusal deneyim yaşamasına vesile oldu. Henüz 20’li yaşlarını süren ve çok değil, sadece 1 ay sonra devrimler tarihi kütüğüne adlarını 2013 kuşağı olarak düşürecek yiğit devrimcilerle, o gençlerin kendilerine nasıl bir Türkiye hediye etmeye hazırlandıklarından henüz habersiz durumdaki sosyalist hareketin duayenleri orada bir aradaydı. Zira Nail, hepsinin, hepimizin öğretmeni olarak yaşadı ve öldü.

Vefatının ardından yayınladığımız bu ilk *Devrimci Marksizm*’de, Nail’i emeğinin bir kısmıyla olsun anmamak olmazdı. Nail, salt *Devrimci Marksizm*’e uzanan geleneğin önemli uğrak noktalarında (11. Tez, Sınıf Bilinci vs.) yazılarıyla rol oynamakla kalmamış, *Devrimci Marksizm*’in ilk birkaç sayısının Danışma Kurulu’nda da aktif olarak yer almıştı. Dergimizin formuna yönelik önerilerinden, yayınlanmış her bir yazıyı didik didik ederek gerekçelendirdiği eleştirilerine kadar, bütün o katkıları hâlâ kulağımızda yankılanıyor. Nail’in aziz hatırası için tertip ettiğimiz bu dosyanın, yoldaşımızın çok çeşitli yayın organlarına dağılmış, dolayısıyla da gerçekte var olduğundan daha cılız olduğu varsayılan yapıtının derlenip toparlanmasına mütevazı bir giriş sayılmasını murad ediyoruz.

Devrimci Marksizm’in bu özel dosyası için her biri Nail’in imzasını taşıyan hepsi birbirinden değerli onca metin arasından seçim yapmakta zorlandığımızı itiraf etmek zorundayız. Ne de olsa, yoldaşımızın olağandışı ölçülerdeki titizliğinin üretimini niceliksel bakımdan sınırlamış da olsa, niteliksel yönden kusursuzluğa yaklaştırdığı, üzerinden kolay atlanamayacak bir gerçeklik olarak karşımızda durmakta.

Dosyamız 1993 yılında Yapı Kredi Kültür Merkezi bünyesinde gerçekleştirilmiş bir panelin dökümüyle başlıyor. Bu panele dair okuru baştan uyarmakta fayda var: Burada okuyacaklarınız gerçeğin ta kendisidir! Söz konusu panelin dökümü (veya çözümü) sahaflardan hâlâ temin edilebilecek “Teorinin Aynasından Görünen Pratik: Sosyal Bilimler” isimli Yapı Kredi Yayınlarınca yayınlanmış kitaptan **doğrudan doğruya** iktibas edilmiştir! Bunun neden buncasına şaşırtıcı ve altı çizilesi olduğu ancak metin okunduktan sonra anlaşılacaktır kanısındayız. Faydaları saymakla bitmeyecek bu metnin bugünden bakıldığında edineceği anlama ilişkin bir iki şey söylemekte fayda var.

Bu panel dökümünü (veya çözümünü) benzersiz kılan faktörlerden ilki, okuru adeta bir zaman tüneli içerisinden yirmi sene öncesinin ufunetli atmosferine yollayacak tüm özellikleri ihtiva etmesidir. 2013 senesinin okuru, 12 Eylül darbesinin karanlıkçı ruhunun, kökü Türkiye Cumhuriyeti’nin ku-

ruluşunun öncesine giden Türkiye sosyalist birikiminin karşısına ne türden bir meddahlıkla çıkma cüreti bulduğunu tüyleri ürpererek de olsa müşahade etme fırsatını bulacaktır. İkincisi, Nail'i tanıma bakımından sunduğu paha biçilmez olanaktır. Bilmeyenler için ayrıntılandırmakta fayda var: 1980'lerin ortalarından 1990'ların sonlarına uzanan ve 1990'ların ortalarında altın çağını yaşamış bir dönem, özellikle büyükşehirde mukim sosyalist çevreler açısından “paneller dönemi” olarak kabul edilse yeridir. Neredeyse gün aşırı gerçekleşen, her biri farklı amaçlara matuf bu panellerin farklı sosyalist kesimleri bir araya getirip tanışmalarını sağlamakla kendilerinden o zaman için beklenen işlevi yerine getirdiği pekâlâ söylenebilir. Panel yılları veya paneller dönemi, Nail'in kişiliğinde en cengâver şövalyelerinden birini bulmuş, Nail de iştirak ettiği bütün panel ve tartışmaları kendine özgü tarzıyla belirlemiştir. Bu özgün tarzın en iyi örneklendiği panellerden birisi ise işte dosyamızın ilk parçasını oluşturan Yapı Kredi Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmiş bu paneldir. Yani, Nail'i tanımak isteyenler için, söz konusu panelin bizzat Yapı Kredi yayınları tarafından yayınlanmış bu dökümünü okumak birebirdir. Nihayet bu panel veya toplantı, “hayatın sanatı aştığı an” tabirinin mücessem hale geldiği bir mertebeyi teşkil etmektedir. Eğitici, bilgilendirici ve güldürücüdür. Sanki bir bankanın kültür merkezinde gerçekleştirilmiş bir toplantı değil, üzerinde özene bezene uğraşılmış bir tiyatro oyunudur. Zaten üzerinde hiçbir değişiklik yapılmaksızın derhal tiyatro oyunu şeklinde sergilenmeye elverişlidir. Devrimci Marksistlerin bankalara ilişkin özel bir takım fikirleri olduğu bilinir. Ama madem Yapı Kredi Bankası'na bağlı Yapı Kredi Yayınları bu paneli yazıya aktarıırken sadakatte kusur etmemiş, biz de kadirşinaslıkta kusur etmeyelim ve kendilerine teşekkürü borç bilelim. Türkiye'nin en yetkin Marksistlerinden birinin kişiliği ve fikirleriyle (bu bağlamda elbette öncelikle bankacılık sektörüne dair fikirleriyle) 2013 devrimci kuşağının tanışmasına vesile olduğun için teşekkür ederiz Yapı Kredi Bankası!

Kendisini tanıma fırsatı bulamamış olanlara onu mükemmele yakın radede tanıtacağını umduğumuz dosyamızın bu ilk kısmını, Nail'in vakti zamanında *Marksizm ve Gelecek* ve *Virgöl* dergilerinde yayınladığı iki kitap tanıtımı izliyor. İlki, *Devrimci Marksizm* geleneğinin ta en baştan Sol Liberalizm şeklinde tavsif ettiği, klasik Marksizmle ya düpedüz hasmane bir tutum üzerinden, bu olmadığı zaman da, sanki tarih ve toplumun gelişme kaideleri rüşvet-i kelamla savuşturulabilirmiş gibi alabildiğine formel bir biçimde ilişkilenen, sağcılaştırıcı ve yozlaştırıcı etkisi aradan geçen zamanla ayan beyan ortaya çıkmış şu Avrupa merkezci eğilimin, Türkiye sosyalist

hareketine “sivil toplumculuk” tartışmaları üzerinden ithalinde önemli rol oynamış bir kamuoyu şekillendiricisinin, yani Murat Belge’nin, *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek* isimli eklektik yapıtının eleştirisi. Belge’nin sosyalizm, Türkiye ve gelecek üzerine serbest vezin tefekkürünü aksettirmekle iktifa eden yapıtının mı, yoksa Nail’in bu yapıta yönelik hak bilir eleştirisinin mi zamanın öğütücü değirmeni karşısında daha mukavim kaldığına elbette okur karar verecek. İkincisi ise eleştiriden ziyade, kitap tanıtma yazısı olarak anılmaya daha yatkın bir inceleme. Ralph Schoenman’ın, Birinci İntifada esnasında kaleme aldığı “Siyonizmin Gizli Tarihi” isimli, olanca değerine karşın maalesef Türkçe’deki okurla lüzum ettiği nisbette buluşmamış eseri. Bu tanıtım yazısını yeniden iktibas etme nedenimiz ise, Filistin halkını özgürleştirerek, Ortadoğu coğrafyasının şu ana dek makus kalmış talihini ezilen halkların lehine döndürecek bir yürüyüşün olmazsa olmazlarını Nail’e has bir bereklilikle dile getirmiş olması.

Eski bir laf küçük insanların insanlarla, büyük insanlarınsa fikirlerle uğraştığı gibisinden bir şeyler söyler. Her bilgelik için geçerli olduğu üzere, ancak bir referans çerçevesi dâhilinde anlam kazanabilecek bu söz, koşullardan azade biçimde hayata geçirilmeye çalışıldığı takdirde hoyratlığa meydan verebilir. Bazen fikirleri ete kemiğe kavuşturabilmek o fikirleri ileri sürenlerin bütün yaşamlarını teşrih masasına yatırmayı gerektirir. Nail, insanları ciddiye alırdı. Bu nedenle de, kişisel yolla veya eserleri aracılığıyla tanıdığı insanların yaşamlarını salt belli bir anda müdafaa ettikleri fikirlerle sınırlanmadan, uzunlamasına bir perspektifle ele almaya ve onları tarihsel olarak konumlandırmaya özel bir düşkünlüğü vardı. Bu sayede bizlere yerli yabancı pek çok isme dair yazılı ve sözlü anlamlandırma çerçeveleri bırakabildi. Burada, bunlardan nispeten az bilinen bir tanesine, Nail’in siyasal yaşamına saflarında adım attığı Türkiye İşçi Partisi’nin tarihsel önderi Mehmet Ali Aybar’ı döneminin bağlamı içinde konumlandırmaya çalışmış bir sözlü bildirisine yer vermekteyiz.

Dosyamızın son yazısı ise Aziz Çelik tarafından, Sosyalist Birlik Partisi’nin yayın organı Birlik için yapılmış bir söyleşi. Bu söyleşinin de, Nail’in düzgün kullanımına münhasıran titizlendiği bazı kavramlara ilişkin özlü tanımlarını içermesi açısından özellikle değerli olduğu kanısındayız. Egemen iktisadi söylem karşısında sosyalistlerin nasıl konumlanmaları gerektiği hususunda pedagojik bir değeri olduğu da yadsınamaz.

Bu takdim faslını kapatırken, mütevazı dosyamızla amaçladığımız anmanın ne denli yetersiz olduğunun bilincinde olduğumuzu ifade edelim. Öyle gözüküyor ki, dostumuz ve yoldaşımıza daha ödeyecek çok borcumuz var.

1789 Fransız Devrimcileri aralarındaki tartışmalarda Aydınlanma Çağı'nın düşünürlerine referans yapar, böylece argümanlarını en yalın ve kusursuz biçimde dile getirebilmek üzere geçmiş birikimlerden destek alırlardı. Belli ki, Türkiye Devrimcilerinin yürüyüşüne refakat edecek aydınların ön saflarında Nail de yer alacak. Ölümünden sonra düzenlenen anma toplantısında, dostu Cengiz Arın, Nail'in yaşamının bir biyografiyi hak ettiğini söylemişti. Öte yandan, kıyıda köşede kalmış, irili ufaklı bütün yazılarının derlenerek mufassal bir külliyat şeklinde okuyucunun önüne çıkacağı günler çok da uzak olmasa gerek. Yordam Yayınları bir kadirbilirlik örneği olarak, Nail'in adına bir araştırma ödülü tahsis etmiş durumda. Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Aralık ayındaki kongresinde Nail'in anısına oturumlar düzenleme kararı aldı. Yani *Devrimci Marksizm*'in Nail için daha yapacak çok işi var. Ne diyelim? Bu sadece başlangıç...